

Těžko někomu zazlívát, že píše spíše o první komoře, jakkoli třeba recenzent považuje komory druhé za podstatně pestřejší a zajímavější. Pokud je však práce věnována převážně jedné z komor, je vhodné to vyjádřit i v názvu, který by mohl znít „Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky 1993–2001: její status a činnost s exkursy k postavení a roli Senátu“. Má-li jít o knihu o Parlamentu, nevím proč v kapitole o volebním systému chybí zmínka o volebním systému pro volby do Senátu, proč je výborům Sněmovny věnováno cca šest a půl strany, zatímco výborům Senátu strana jedna, proč v přílohách chybějí tabulky věkové struktury senátorů, přehled podvýborů Senátu či kvantifikace v textu kritizovaného vysokého počtu výborů Senátu projednávajících návrh určitého zákona, když jsou zpracovány pro Sněmovnu.

Za nepřilíš šťastné považují sčítání Senátem vrácených a zamítnutých návrhů zákonů, protože to zkresluje statistiky a hodnocení jednotlivých funkčních či volebních období: odlišné jsou jak motivy Senátu, tak možnosti reakce Sněmovny. Ani tak však nelze dospět k závěru, že Sněmovna je Senátem přinucena vrátit se zhruba k 17 % návrhů zákonů (str. 164). Sám jsem za srovnatelné období došel k téměř třetině.¹

Týkala-li se první obecná připomínka samotného zařazení stylu díla, druhá je podstatně nižšího řádu. Týká se členění třetí části. V tuzemské literatuře se při klasifikaci pravomocí parlamentních komor běžně používá klasického členění B. Baxy či inovovaného členění J. Filipa, jehož učebnice ústavního práva bohužel zůstala mimo seznam použité literatury. Každopádně se mi nezdá vhodné zařazovat projednávání mezinárodních smluv mezi legislativní činností. Nesouměřitelné jsou rovněž kategorie „Parlament a vláda“, „Parlament a prezident“, „Kontrolní funkce“ a „Dal-

ší kreační pravomoci Parlamentu“. První dvě totiž můžeme zčásti rozpusťt v druhých dvou, v ostatním nejde o funkce Parlamentu.

Kniha obsahuje řadu dalších námětů k polemickému přemýšlení (vymezení konsensuálního modelu parlamentní vlády, parlamentarismus vnímatelný jen prismatem textu ústavy – viz roky 1948–1989 v historickém přehledu, prohloubení teoretických pasáží kapitol o politických stranách a volebním systému, role prezidenta republiky reálně vyvažující exekutivu a legislativu); rozhodně totiž nepatří k těm, jež můžeme po přečtení lhostejně odložit. Už tak dlouhá recenze by se tím však stala neúnosnou. Nezbývá tak než doufat, že splnila svůj dvojitý účel, tj. jednak vyprovokovala dostatek čtenářů, jednak podnítila autory k chuti se s recenzentem vypořádat nejen fyzicky, ale především novým vydáním své nesporně cenné práce.

Jan Kysela

Gombár Eduard:

DRAMATICKÝ PŮLMĚSÍC. SÝRIE, LIBYE A ÍRÁN V PROCESU TRANSFORMACE.

Karolinum, Praha, 2001, 216 s., cena a náklad neuvedeny, ISBN 80-246-0370-5.

Blízký a Střední východ se v poslední době opět ocitl v centru pozornosti médií, jak v souvislosti s afghánskou, tak i novou palestinskou krizí. Přesto stále na českém trhu trvá deficit kvalitní publikační činnosti k této oblasti, což je dáno především omezeným počtem aktivně píšících odborníků. Docent Eduard Gombár z Ústavu Blízkého východu a Afriky se úspěšně pokusil doplnit mozaiku publikací o stále horkém regionu analýzou vývoje ve třech zemích, které stojí poněkud ve stínu

pozornosti ostatních žhavých bodů v regionu – v Sýrii, Libyi a Írání.

O těchto zemích se v našem prostředí často nadále hovoří ve starých stereotypech. V průběhu posledních nejméně 10 let však všechny tři sledované státy prošly značnými proměnami, a to díky změně mezinárodně-politického klimatu po ukončení studené války a války v Zálivu i vzhledem k posunům ve svém vnitřním vývoji. Proto je dnes nutné zapomenout na stará klišé a podívat se na změny, které v těchto zemích probíhají v nových souvislostech.

Hlavní důraz v publikaci je kladen na vnitřní situaci v jednotlivých zemích, zejména na důkladný rozbor politických elit a center politické a ekonomické moci. V těchto částech knihy (Sýrie s. 22–54, Libye s. 84–96 a Írán s. 122–140) lze spatřit zřejmě nejcennější přínos práce. Moc v „orientálních“ zemích je tradičně založena na složitém systému neformálních klientistických vazeb, které v průběhu mnohaletého trvání stávajících režimů (od více jak 20 let v Írání po téměř 40 let v Sýrii) vybalancovaly mocenskou vertikálu. Na její vrchol se postupně (Sýrie, Libye) nebo velmi záhy (Írán) dostala vůdčí osobnost – prezident, vůdce – s pevnou pozicí a podporou „vojenských, bezpečnostních a zpravodajských kruhů (arabské státy) nebo ideologicko-morálních kontrolních složek a justice (Írán)“ (s. 8.). Pod touto špicí se vytvořila nižší patra mocenské pyramidy, jejichž podrobnou strukturu práce analyzuje.

Druhou stěžejní linií práce jsou změny v těchto režimech v 90. letech. Zde je vyzdvihnuta především skutečnost, že ke změnám dochází uvnitř stávajícího systému, tj. nedochází ke změně vlastní povahy režimů – autor přirovnává tento přístup ke Gorbačovově perestrojce a upozorňuje na úskalí podobného vývoje, který se může, podobně jako v Sovětském svazu, zvrátit zcela neočekávaným směrem. Pevnost režimů se však zatím projevila po smrti prvních „vůdců“ v Írání v roce 1989 a v Sýrii v roce 2000, kdy proběh-

la relativně bezkonfliktní změna vlády v rámci stávající struktury. Přesto je poukazováno na změny, ke kterým v těchto zemích došlo po nástupu nového vedení – především k průniku nových myšlenek ve vnější i vnitřní politice („dialog civilizací v Írání“, dezintegrace moci), postupnému prosazování mladší generace politiků (Sýrie) a opatrné „liberalizaci“ režimů (s vědomím problémovosti tohoto výrazu). Přes tento opatrný pokrok nelze podceňovat sílu a vliv konzervativních mocenských elit, spojených s bývalým vedením (syrské armádní špičky, spojené s Asadem, a konzervativní duchovenstvo v Írání). Naopak možnost prosazení reálných opozičních sil u Sýrie a Írání však není příliš perspektivní, a to ani přes určitou podporu zvenčí.

Méně jasné jsou perspektivy poslední sledované země, ve které ještě ke změně vůdcovské pozice nedošlo. Libye zatím nemá vypracovanou alternativu současnému režimu Qadháfího.

Třetím okruhem, který je u sledovaných zemí zkoumán, jsou geopolitické a zahraničně-politické aspekty. Z geopolitického hlediska je na Írán poňíženo jako reálnou regionální velmoc, Sýrie je brána v úvahu jako významná lokální mocnost a Libye naopak zůstává poměrně marginálním hráčem, jehož význam byl zveličen Reaganovou politikou v 80. letech (s. 106–107).

Důraz je dále kladen na zahraniční politiku s podtržením vztahů s klíčovou vnější mocností v regionu – Spojenými státy. Se všemi třemi státy měl Washington v průběhu posledních 20 let velmi komplikované vztahy, zosířené represivními opatřeními (sankce, zařazení mezi *rogue states*, politika *dual containment* apod.), které Bílý dům podporoval nebo sám vyhlásil a které se všech států více nebo méně dotkly (nejméně Sýrie). Postupně se však tato opatření ukázala jako málo efektivní a nevedla k požadovanému cíli, tj. změně režimů nebo změně jejich protiamerické politiky.

Autor na základě studia především evropské odborné literatury také zřejmě poprvé

1. Kysela, J.: Spory mezi komorami v dvoukomorových parlamentech a způsoby jejich řešení, in: Právník č. 7/2002, str. 751.

v našem prostředí ukázal rozdíly mezi zahraniční politikou Spojených států a jeho evropských spojenců (zejména Francie a Velké Británie) vůči zmiňované oblasti a konkrétně sledovaným státům. V posledních několika měsících se odlišnost postojů obou regionů ukazuje mnohem zřetelněji, v době přípravy monografie si však tuto skutečnost uvědomoval málokdo.

Podobně jako v mnoha jiných publikacích a statích, které byly publikovány na podzim 2001, je i v této monografii spatřována naděje na zlepšení vztahů těchto zemí s vnějším světem i vzájemně v souvislostmi se známými podzimními událostmi. Jak se však ukazuje, hegemonistická americká politika presidenta Bushe tyto naděje zklamala, a to zpočátku pouze v souvislosti s Íránem (zařazení do skupiny s Irákem a Severní Koreou do tzv. „osy zla“), později se vztah Washingtonu přitvrdil i vůči Sýrii i Libyi. Pro českou zahraniční politiku by potom přijetí těchto rozdílů mělo znamenat výběr mezi proamerickou či proevropskou orientací.

Přestože si autor nevytyčuje za cíl postihnout „všeobecně známé politické a ideologické problémy“ (s. 9), předložená práce obsahuje podrobný faktografický materiál i k těmto událostem. Výborným doplňkem pro každého odborníka jsou potom přílohy se stručnými biografiemi klíčových postav, stejně jako ekonomické a politické přehledy a schématické mapy k vybraným problémům. Pro zájemce o hlubší studium je cenná přehledná bibliografie základních prací, včetně nejnovějších vydání především britské, případně francouzské produkce.

Přes některé drobné nedostatky (např. změna Turkestánu a Turkmenistánu s. 155) a často nepřehledné odkazy a citace z internetových zdrojů (např. str. 45, 109 aj.) je kniha výborným zdrojem pro zájemce o hlubší studium vybraných blízkovýchodních problémů, a to především z řad specialistů a odborné veřejnosti.

Slavomír Horák

Pavel Maršálek:

PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA

(Karolinum, Praha, 2002), 347 str.

Pavel Maršálek, absolvent právnické a filosofické fakulty Univerzity Karlovy a odborný asistent na katedře teorie práva a právních učení prvně jmenované fakulty, vydal nedávno svou druhou knihu. Zatímco jeho první dílo, „*Veřejná správa Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939–1945*“, ještě vyšlo v kvantitativně omezené edici pražské právnické fakulty, rozsáhlou novou práci vydává renomované vydavatelství Karolinum. Děje se tak navíc v době, kdy může nejméně čtenář denního tisku nabýt dojem, že Protektorát Čechy a Morava a jeho politické a právní „dědictví“ je podstatně bližší naší současnosti, než by to odpovídalo údajům v kalendáři. Nebylo by příliš korektní využívat recenze ke spekulacím na oblíbené téma „kdo za to může?“, je však vhodné uvědomit si také aktuální užitečnost *Maršáلكovy* knihy. Rozhodně však nejde o dobovou poplatnost. Mladý autor zde bohatě zúročuje svá dlouholetá „protektorátní“ studia *sine ira et studio*, což se zdaleka nedá říci o každém „obecném“ či právním historikovi starší generace. Navíc se mu podařila nesamozřejmě věc, totiž skloubit informační hutnost a odbornou vyváženost textu s jeho čtivostí.

„*Protektorát Čechy a Morava*“ je práce historická i právně historická (zejména ústavní a správní právo, ale také právo mezinárodní), s mnoha přesahy do státovědy, politikologie a teorie práva. Necelých 200 stran autorského textu je doprovázeno více než 1500 (!) poznámkami na 72 stranách a dalšími 24 stranami odkazů na archivní prameny a literaturu válečnou, poválečnou i tu nejmodernější, literaturu českou a v menší míře i cizojazyčnou. K tomu je třeba připočíst osmistránkovou analýzu stavu dosavadního bádání, jež by klidně